

Гвара Медіа > Тексти > Проблеми >

Як не втратити автентичність: у Харкові працюють над збереженням пам'ятки архітектури

Даша Лобанок - 10 Лютого 2025 | 19:22

На одній із вулиць Харкова група містян та активістів розбирає завали пам'ятки архітектури — Державного біотехнологічного університету. Будівля отримала пошкодження унаслідок російських обстрілів.

Росіяни влучили в будівлю навчального закладу двічі: у березні та липні 2022 року. Через удари обвалилася стіна, за нею — другий та третій поверхи, де були спортивна та актова зали. Історична будівля була зведена 150 років тому й має вагомe значення для нашої історії.

Уже третій місяць харків'яни збираються тут щотижня, щоб розібрати завали та зберегти історичне місце — розповідаємо в репортажі від Гвара

Державний біотехнологічний університет / Фото: Гвара Медіа, Поліна Куліш

«Щоб знайти щось унікальне — доводиться багато копати»

Роботу над розбором завалів розпочали у грудні 2024 року. Основна задача — відокремити унікальний автентичний матеріал від сміття. Проте це не легко, адже групі треба багато фізично працювати: копати, перебирати, викидати та сортувати усе, що знаходять.

— Ми фактично займаємося розкопками. Щоб знайти щось унікальне — доводиться багато копати. Обсяг роботи дуже масштабний. Але ось тут, де ми зараз стоїмо, був обвал у три метри заввишки. Ми все перебрали й цеглу вибрали, — розповідає Віктор Дворніков, харківський архітектор-реставратор, а також голова громадської організації «Платформа урбаністичного розвитку» та заступник голови робочої групи збережень культурної спадщини Харківської міської ради.

Віктор Дворніков / Фото: Гвара Медіа, Любов Ємець

Він розповів, що багато автентичної цегли розбито, однак її теж зберігають. Як застали журналісти Гвари — архітектор стояв поруч та розбирав цілу перемичку — частину стіни, яка була над вікном. Хоч вона й обвалилася, але вціліла. Та в такому вигляді встановити назад її вже неможливо. Тож доводиться розбирати повністю.

На початку робіт, щоб дійти до сортування цегли, довелося викликати техніку, якою хоч трохи прочистили доступ до будівлі, зазначив Дворніков. Потім треба було очистити територію від сміття, зокрема від розбитої техніки, меблів з аудиторії тощо. Лише після цього почалася робота саме розкопок та сортування матеріалів.

— Зараз тут більш-менш охайно, у порівнянні з тим, що було, коли ми прийшли. Поступово розкопуючи завали, рештки, які не несуть цінності закопуємо, а те, що унікальне — складаємо на дерев'яні піддони. Тут відсортовано близько 50 кубометрів цегли, якій понад 150 років.

Відсортована автентична цегла / Фото: Гвара Медіа, Поліна Куліш

Цеглу виготовляли спеціально під замовлення для цього об'єкту. Вона ділиться на кілька видів: спеціальну, рядову та фасонної форми, тобто тієї, яка використовувалася біля вікон, карнизів та для різноманітних декоративних елементів. Таку цеглу теж відокремлюють та складають на окремі підставки.

— *Вона може бути використана для лицювання будівлі або із неї можна зробити копію. Тут величезна кількість пошкодженого матеріалу й нам точно не вистачить на повне відновлення. Принаймні ми могли б зробити фасад з автентичної цегли, — каже Дворніков.*

Щоб вишукувати унікальну цеглу треба знати, чим вона відрізняється від нової. По-перше, можна розрізнати по залишках розчину на ній: на сучасній цеглі — цементний розчин; а на історичній — вапняний, він світліший за кольором. Водночас автентична цегла темніша та товща за сучасну.

Крім того, вона щільніша та міцніша, — пояснює Віктор та показує, що сучасну цеглу легше розбити.

Такий вигляд має автентична цегла / Фото: Гвара Медіа, Любов Ємець

Потім відсортований матеріал накривають плівкою. За словами Віктора, це матеріал достатньо міцний та має високий клас морозостійкості. Ба більше — він простояв уже 150 років. Ще сезон він точно може так простояти, проте залишати це все на кілька років — не можна. Тоді необхідно шукати серйозніше укриття.

— Зараз найважливіше укріпити конструкції, що залишилися, та відновити дах. Бо найбільший ворог — це вода, яка протікає всередину, замерзає та розриває матеріал, — пояснює реставратор.

Робота триває на цьому об'єкті майже щодня. Єдине, що команда зробила перерву на новорічні свята, та одразу після них поновила «розкопки».

наближеність Харкова до лінії бойового зіткнення, ніхто не готовий фінансувати відновлення, хоча команда подається на різні гранти. Нині сподіваються знайти принаймні кошти на консерваційні роботи.

Серед залучених до роботи — Владислав, колишній працівник музею Археології в університеті Каразіна, а зараз — вчитель історії. Чоловік не вперше прийшов допомагати, а дізнався про ініціативу через оголошення у Facebook.

До цього Владислав брав участь у схожих проєктах із реставрації у Львові, але розбирати завали та консервувати будівлю доводиться вперше.

— Ми можемо зберегти історичний Харків, щоб він менше руйнувався і було менше недобудов. До війни часто були випадки, коли під час відновлення старого будинку, паралельно поруч будували багатопверхівку. Крім того, як суспільство ми можемо робити такі ініціативи та розповідати про відновлення історичної забудови: чому вона цінна та важлива. Зокрема це допоможе розвивати туризм у місті.

Хлопці розкопують та вишукують унікальну цеглу / Фото: Гвара Медіа, Поліна Куліш

зведено в 1877 році. Це досить великий об'єкт того часу, але його цінність ще й у тому, що такого масштабу будували саме навчальний заклад. Його архітектура визначається композицією головного фасаду, який створює ансамбль Майдану Героїв Небесної сотні», — розповідає Віктор Дворніков.

Державний біотехнологічний університет / Фото: Гвара Медіа, Поліна Куліш

Раніше це був один із найкращих шкільних будинків у Харкові. Будівля виготовлена в неоготичному стилі та має багате оздоблення центрального фасаду, різноманітні декоративні елементи, виготовлені із цегли, яку робили спеціально під замовлення.

— Навіть факт, що ми працюємо із цеглинками, які були створені людьми 150 років тому харківцями для навчального закладу в місті — сильно торкає, — ділиться архітектор. — Якщо відбудувати будівлю новою цеглою, вона втратить свою історичну цінність. Натомість за залишками можна точно довести, коли та в яких період було зведено будинок та, навіть, за якими технологіями. Якщо ми замінимо бутафорією — то втратиться автентичність.

Відсортована цегла / Фото: Гвара Медіа, Поліна Куліш для Гвара Медіа

Розбір завалів як спосіб розбудови спільноти

Крім того, що містяни рятують архітектурну пам'ятку, вони також знайомляться між собою, тим самим створюючи спільноту однодумців.

Одна з учасниць проєкту Анастасія каже, що це дуже важливий та цінний досвід, оскільки формується нове ком'юніті з людей, які готові прийти та долучитися до наступних подібних проєктів для збереження міста.

— Ми часто спілкуємося і це нас єднає. Круто, що окрім роботи, люди мають тут спільні інтереси. Мені приємно відчувати причетність до проєкту, що я роблю щось важливе, — додає Анастасія.

Зруйнований дах Державного біотехнологічного університету / Фото: Гвара Медіа, Любов Ємець

Зберегти пам'ятку архітектури приходили люди віком від 16 до 70 років, і навіть старше. Серед учасників були представники абсолютно різних професій, серед яких: лікар-анестезіолог, оперна співачка, викладачі музичних шкіл. Також окремо толоку влаштовували викладачі самого навчального закладу, а також до розборів долучався волонтерський рух «Добробат».

Один із тих, хто розкопує цеглу — Дмитро, студент. Він приходить сюди під час канікул.

— Мені скинула подруга пост в Instagram, що будуть роботи від ГО — розбір завалів та зберігання автентичності будівлі. Я зацікавився, бо мені цікава урбаністика та історія, тому прийшов, — розповідає Дмитро.

Тепер хлопець має нові навички та може ідентифікувати автентичний матеріал від сучасного.

Дмитро / Фото: Гвара Медіа, Любов Ємець

Власне, навчити людей розрізняти та вміти самостійно відібрати потрібний матеріал — була одна з основних цілей на цьому об'єкті.

— Була ідея, що тут учасники потренуються, і зможуть стати оперативною групою, яка могла б оперативно виїздити на місце, де стався обстріл, та працювати з автентичним матеріалом, щоб його не викинули, — пояснює архітектор.

Оперативна група потрібна, тому що комунальні служби не мають таких протоколів і вже неодноразово ставалося так, що увесь унікальний матеріал разом з іншим сміттям після обстрілу викидували. Такий підхід може стати успішним прикладом як зберегти історичну спадщину.

Чоловік розкопує цеглу зруйнованої стіни університету / Фото: Гвара Медіа, Поліна Куліш

— Зараз ми напрацьовуємо, щоби потім так з усіма об'єктами працювали. Щоби потім цей досвід могли перейняти й інші міста, які постійно страждають від російських обстрілів.

Нагадаємо, у січні в артпросторі DRUK завершили реставраційні роботи у підвалі та відкрили там «Мистецьке укриття». Що там буде та як туди потрапити – читайте в [матеріалі](#).

Спільно та разом

переживаємо важкі часи. Об'єднуємось для пошуку правди та об'єктивності. Заради розвитку громади. Заради ініціатив та майбутнього. Кожен крок – смілива дія та важлива зміна.

Підтримати Гвару

#Державний біотехнологічний університет #збереження пам'ятки архітектури #Харків

